

práva děje se prostředky tam (§ 1) uvedenými. Že stávka a výlučka k deliktům prostředkům útisku se nepočítají, bylo již v jiné souvislosti poznamenáno. Deliktům útiskem jsou pro ty, kdož uznávají negativní svobodu koaliční, i útiskové prostředky v cit. zákoně uvedené, pokud směřují k vynucení přístupu ke koalici a setrvání v ní.

V. Derogační účinky § 114 úst. list. Dosah derogačních účinků § 114 úst. list. určen jest jeho normativním obsahem, jež svrchu podaný výklad snaží se v podstatných kusech vymeziti. K pochybnostem a k veliké kontroverze v písemnictví říšskoněmeckém zavdala podnět otázka, zdali derogační účinek postihuje i normu, prohlašující koaliční ujednání (t. j. ujednání mezi koalovanými) za právně bezúčinná, neb aspoň nežalovatelná. (V Německu § 152 živn. řádu, u nás § 2 koaličního zákona č. 43/1870 ř. z. a obdobný předpis svrchu již citovaných zákonů uherských.) Rakouský zákon koaliční mří, jak již bylo podotknuto, podle svého znění jen na koaliční ujednání bez trvalé koaliční organizace, ale vzhledem k neurčitosti výrazu ujednání (Vereinbarung) není zhoľa nemožno vztahovati je i na ujednání, směřující ke zřízení organizace trvalé a k přístupu k ní, a to i když jde o odborový spolek. Právní neúčinnost postihovala by pak statutární předpisy o poměru členů ke spolku. V písemnictví německém převládal s počátku názor (zejména Loening, Gätcke, Sinzheimer v prvním vydání svých „Grundzüge“ a jiní), že nežalovatelnost koaličních ujednání vůbec není privilegium odiosum, nýbrž naopak privilegium favorabile, které individuální svobodě koaliční přímo jde k duhu. Z toho bylo pak vyvozováno, že norma žalovatelnost vylučující nemůže býti ústavním uznáním koaliční svobody nikterak dotčena. Nyní nabylo vrchu mínění (Kaskel, nyní Sinzheimer, Marcuse v Kaskelově sborníku, Potthoff a mnoho jiných), které učí, že ústavní „zaručení“ svobody koaliční (u nás práva koaličního) bylo by kusé, kdyby nebylo v něm obsaženo také uznání soudní ochrany koaličních ujednání, a že ústava zřejmě chce poskytnouti koaliční svobodu nezkrácenou a nechce s úmluvami k uskutečnění koaličních sdružení nezbytnými naložiti hůře, než jak právní řád s ostatními dovolenými smlouvami nakládá. Významného potvrzení dostalo se tomuto názoru v rozsudku lipského říšského soudu z 2. VII. 1925 (otištěn i s komentářem v Potthoffově časopisu „Arbeitsrecht“, XII., str. 782), je-

hož argumentace je však proniknuta myšlenkou koaliční svobody kolektivní, což znamená ovšem omezení koaliční svobody individuální a v krajních důsledcích (k velkému uspokojení tábora literárního vedeného hlavně Potthoffem) vyúsťuje velmi blízko koaliční povinnosti. Kontroverza říšskoněmecká má i pro naše právo bezprostřední význam, ježto v otázce, o kterou jde, náš právní řád od říšskoněmeckého podstatně se neodchyluje.

Viz též hesla: Kartely, Kolektivně smluvy, Organizace odborové a závodní, Stávka a výlučka, Útisk.

Literatura.

Weyr: „Soustava čl. státního práva“, 2. vyd., 1924, zejm. str. 363; Adamovich: „Grundriß des tschechoslov. Staatsrechtes“, 1929 (jen povrchní zmínka na str. 67 a 59); Mischler-Ulbrich: „Österr. Staatswörterbuch“, heslo: Arbeitsrecht, podheslo: Koalitionen od Lampa, a Organisationen der Arbeiter od Verkauf; Wokurek: „Das Arbeitsrecht der čsl. Republik“, 1928. Z říšskoněmeckého písemnictví zejména G. Anschütz: „Die Verfassung des Deutschen Reiches“, 10. vyd., 1929, a literatura k čl. 159 citovaná, ze základních děl o právu pracovním zejména: Kaskel: „Arbeitsrecht“, 1925; Sinzheimer: „Grundzüge des Arbeitsrechts“, 2. vyd., 1927. Pak Oertmann: „Deutsches Arbeitsvertragsrecht“, 1928; Kaskel: „Koalitionen und Koalitionskampfmittel, arbeitsrechtliche Seminarvorträge“, 1925; Gätcke: „Das Vereinigungsrecht“, 1922. Pro předválečné právo Stengel-Fleischmann: „Wörterbuch des deutschen Staats- und Verwaltungsrechts“, heslo: Koalitionsrecht, v. Schulz. Pro nové právo ř.-něm.: Stier-Somlo-Elster: „Handwörterbuch der Rechtswissenschaft“, 1928, heslo Koalitionsrecht od Elstera.

Emil Hácha.

Koblíny (rokoviny).

V Podkarpatské Rusi a v sousedních částech Slovenska udržely se až do převratu určité věcné dávky a osobní plnění přiřazených (přiškolených) osadníků ve prospěch farářů, kněží, pěvců-kantorů a učitelů církevních škol a to jak církve řeckokatolické, tak i jiných církví. Dávky naturální platily se podle výměry hospodářství toho kterého osadníka (kobel či kabel = 1000 čtv. sáhů) z roční sklizně (rokovina) obilí, místy také sena, někde i kapusty (zimního zelí). Na Slovensku dávky ty nazývají se sossypem. Osobní plnění (práce ruční a potahové) vyměřovaly se podle dní (deníky); na východním Slovensku nazývají se povinnými dny, na západním Slovensku robotou.

Původ těchto povinností sahá až do doby, kdy fary a školy byly zakládány; tvrdí se, že sahají až do dob krále Štěpána. Za Marie Terezie přidělena byla kněžím a ďákům půda k užívání a přífařencům uložena povinnost ji obdělávati.

Povinnosti byly odstupňovány podle velikosti hospodářství; největší povinnost měli hospodáři nebo-li gazdové, menší chalupníci neboli židláři, nejmenší domkáři. Přesný rozsah povinností býval stanoven občasně při kanonických visitacích za účasti světských úřadů; poslední takový soupis pochází z r. 1896.

Právní povaha povinností zde uvedených není dosti jasná; většinou pokládají se však za dávky veřejnoprávní. —

Po převratu projevovalo obyvatelstvo přání, aby tyto zastaralé dávky podobající se robotám z doby vrchnostenské byly zrušeny. K 70. narozeninám presidenta T. G. Masaryka vydal pak administrátor Podkarpatské Rusi, opíraje se o usnesení vlády, vyhlášku ze dne 4. III. 1920, č. 3892, kterou vláda slíbila, že v nejbližší době zruší k-u i povinné dny výkupem. Ve dnech 9. a 10. III. 1920 konala se v té věci v Užhorodě anketa zájemníků a to jak oprávněných tak povinných za vedení vynikajícího znalce věci vyvazovacích zem. vicepres. Spory z Prahy a za účasti tehdejšího ministra pro sjednocení zákonodárství Dr. Hodži. Navazujíc na tuto anketu předložila pak vláda Národnímu shromáždění osnovu zákona (tisk 2746) o zrušení k-y (rokoviny) a jiných povinností. Osnova schválena byla beze změny výborem právním i rozpočtovým (tisk 2809) i plenem Národního shromáždění dne 14. IV. 1920 (sten. prot. str. 4201). Zákon vyhlášen pod čís. 290/1920 Sb. (Slávik l. c. správně poznamenává, že nadpis zákona je nepřesný, an mluví o k-ě a rokovině, ač — jak uvádí správně § 1, písm. a — jde o totéž.)

Zákon jest — jak uvádí důvodová zpráva — zákonem rámcovým, stanoví totiž v § 1 pouze zásadu, že se povinnosti tam uvedené, pokud se týče církve řeckokatolické zrušují za přispění státu. Uvádějí se tu výslovně: a) k-y neboli rokoviny, b) robotné dny neboli deníky, c) povinnost přivážeti dříví k otopu, d) roční peněžitá dávka v náhradu za povinnosti uvedené pod a—c. Podle zprávy důvodové ponechává se zrušení těchto povinností pro jiné církve po vyšetření poměrů na dobu pozdější.

§ 2 uvádí pak podrobněji, že způsob

zrušení a náhradu pro oprávněné určí a příslušné řízení upraví sněm Podkarpatské Rusi. (V důvodové zprávě poukazuje se při tom na § 3, odst. 4, úst. list., neuvádí se však blíže, pokládá-li se věc za otázku vyučovací resp. náboženskou, která by již ex lege spadala do příslušnosti sněmu Podkarpatské Rusi, či odůvodňuje-li se kompetence tohoto sněmu právě tím, že tímto zákonem úprava naň se přenáší.) Pro území Slovenska, kde věc má menší význam, má se podle téhož § 2 úprava provésti vládním nařízením, k čemuž důvodová zpráva dodává, že nařízení bude se shodovati v podstatě s usnesením sněmu Podkarpatské Rusi.

§ 3 zákona stanoví pak, že se ponechává zúčastněným (oprávněným i povinným), aby se dohodli o způsobu, jakosti a míře zatímního vybývání, t. j. dokud nebude proveden výkup podle §§ 1 a 2 zákona. Podrobná ustanovení o tom, jak se dohoda má uzavírati, mají se vydati vládním nařízením. Nedocílí-li se dohody, jsou povinni osadníci platiti náhradu za dosavadní věcné dávky a osobní plnění podle stanovené peněžní hodnoty. —

Ve skutečnosti vyvinuly se poměry poněkud jinak, než zákon předpokládal. Osadníci povinní dávkami a pracemi porozuměvše špatně vyhláše ze 4. III. 1920 i § 1 zákona domnívali se většinou, že jejich povinnost prostě zanikla, a na Podkarpatské Rusi přestali platiti téměř úplně, na Slovensku pak převážnou většinou. Oprávnění zase rozpakovali se vymáhati exekučně povinnosti podle § 3 dále trvající, poněvadž by to bylo vedlo k znepokojení osadníků, po případě k vystupování z církve. Poněvadž pak u mnohých duchovních byl příjem z těchto povinností jejich hlavním pramenem důchodu, byli tím uvedeni do značné hospodářské tísně; proto vláda opětovně povolila větší částky na výpomoc pro duchovní postižené neplacením k. Z důvodu naznačeného nebylo vhodno přikročiti ku provedení zákona nařízenými podle §§ 2 a 3, poněvadž by to bylo značilo připomenouti osadníkům, že jejich povinnost dosud trvá, resp. že jsou povinni přispěti přiměřeným dílem k výkupu povinností oněch. Konečně nebylo možno svolati dosud sněm Podkarpatské Rusi, jemuž podle § 2 zákona náleželo usnésti se o definitivním výkupu. — Po vydání zákona o kongruence č. 122/1926, resp. prováděcího nařízení k němu č. 124/1928 Sb. (viz § 175 tamže), bude pravděpodobně možno přikročiti k likvidování celé této otázky.

Literatura.

Poslanec Dr. Michal Slávik: v „Právném Obzoru“, IX., str. 268; Dr. Kudláček: v Hajnově „Ročence Československé republiky“ na r. 1930.

Václav Joachim.

Kodifikace mezinárodního práva.

I. Pojem a teorie. II. Vývoj kod. mez. pr. v Evropě. A. Pokusy vědecké. B. Kod. oficiální. C. Kod. pod ochranou Společnosti Národů. III. Kod. v Americe. Literatura.

I. Pojem a teorie. Systematická organizace mezinárodního řádu právního, jenž postrádá nadstátní zákonodárné moci, jest možná toliko souhlasnou smluvní vůlí států. Platné formulování norem mezinárodního práva, jak veřejného tak i soukromého, dít se proto může toliko prostředkem a formou mezinárodních konvencí pravotvorných.

Odtud právní pojem kod. mez. pr. v užším slova smyslu jest omezení též toliko na systematické a oficiální, cestou mezinárodních diplomatických konvencí vznikající písemné formulování práva mezinárodního.

V širším slova smyslu bývá arci pojmu kod. pr. mez. dávana i širší náplň zahrnující veškerou činnost, směřující vůbec k rozmnožení psaného práva mezinárodního, a to i nesystematickým, příležitostným uzavíráním mezinárodních konvencí pravotvorných neb i vědeckými literárními pokusy o vypracování systematických kodexů práva mezinárodního.

Funkce kodifikace může býti buď omezena na prosté deklaratorní konstatování a formulování pozitivního práva obyčejového, t. j. prostý převod práva obyčejového v právo psané, nebo může zároveň konstitutivně spolutvořiti nové právo smluvní modifikacemi práva platného za účelem smíření konfliktů norem nebo názorů, dodatky k doplnění mezer, aneb může konečně tvořiti nové právo smluvní *in vacuo*. Funkce poslední ovšem vybočuje již z pojmového rámce kodifikace.

Potřeba kodifikace práva vůbec nastává, jakmile dospělo jisté vývojové výše, a roste se stoupající mnohostí a spletností vztahů sociálních. V právním řádu vnitrostátním ujímá se kodifikace moc zákonodárná zavádějíc jednotné právo ve vnitřních vztazích individuí mezi sebou a vztazích jich k státu v územní oblasti státu; v právním řádu mezinárodního společenství států

žádala by analogie kolektivní, universální konvence všech civilisovaných států s platností smluvních jednotných norem pro celou územní oblast světa. V takovém případě mluvíme o universálním, světovém právu mezinárodním. Je-li však platnost norem omezena na vztahy toliko menší oblasti územní několika států, mluvíme o právu partikulárním. Příslušné konvence pak jsou konvence buď multilaterální o větším počtu smluvních stran nebo dokonce pouze bilaterální, jež jsou výrazem nejužšího partikularismu.

Závazné normování právního řádu vztažovati se může na celou oblast látky právní nebo toliko na její omezené části. Mluvíme pak o kodifikaci generální nebo partiální.

Počátek kodifikace vychází, jak přirozeno, od práva obyčejového. Je-li jistá neurčitost, nepřesnost a proměnnost v povaze obyčejového práva vůbec, pocituje se nedostatek tento tím citelněji v právu mezinárodním, kdež vzájemné vztahy mezi jednotlivými státy vyvinuly se v sousedních poměrech různých geografických oblastí, v různých civilizačních prostředích a v různých průbězích národního, sociálního, hospodářského a politického vývoje, jež rozrůznily i právní myšlení ve větší menší skupiny tvořící tak partikularismus, jevící se, při oscilaci právních obyčejů a při nedostatku psaného práva, v regionálně rozrůzněném uplatňování práva tkvícího v obyčejí a v odlišném pojmání závaznosti t. zv. práva přirozeného.

Nesnáze tohoto stavu věci stavící se v cestu vývoji universalit práva mezinárodního hlásily se již odedávna a vyvolaly v doktríně práva mezinárodního snahy o jeho jednotnost provedením jeho kodifikace. Hlasy takové ozývaly se již od druhé poloviny XVIII. století, tudíž ještě v dobách před vlastní epochou kodifikace práva vnitřního, a je pozoruhodno, že s počátku pomýšleno hned na kodifikaci celého systému mezinárodního práva, jež by vtělena byla v jediný, úplný kodex (zákoník) generální, s universální platností světového práva mezinárodního veřejného i soukromého. Pokusy v tom směru činěné a znovu vždy se vracející až do dnešních chvil zůstaly převážně pouze soukromými vědeckými pracemi a kodifikací teoretickou, slučující formulaci obyčejového práva s modifikacemi, doplňky a i konstrukcí práva nového s hlediska kritérií subjektivních. Práce ty vykonaly ovšem důležitou službu po stránce vědecky odborné syn-